

Інфармацыйная культурна-грамадская газета Гарадоччыны

ГАСЦІНЕЦ

№ 17 (260) ЛІСТАПАД 2018 ГОДА

БЕЛАРУСКІ АФАРЫЗМ

Не меняй свой кут на прастору чужую, у прасторы чужой птушка гнёзды не ўе…

Рыгор Барадулін

ПАМЯЦЬ

СТОЛЕТИЕ АНТИБОЛЬШЕВИСТСКОГО ВОССТАНИЯ

13 ноября 1918 года в Городокском районе произошло восстание против большевистской власти, которое было подавлено пришлыми красноармейцами. Память про те события замалчивается сейчас действующей властью, но про них знают историки, краеведы, люди не безразличные к истории малой родины.

20 лет назад активисты демократического движения в ноябре 1998 года провели в Витебске конференцию по случаю 80-й годовщины антибольшевистского сопротивления в Городокском районе и на Витебщине. На этой конференции Владимир Слабин — наш земляк прочитал доклад «Социально -политические условия перед Городокском восстанием и его ход », который сделан на основе изучения архивных материалов, которые касаются событий столетней давности. Этот доклад был в основном готов еще в 1993 году, когда его можно было разместить и в районной газете.

В той далекой конференции участвовали историки не только из Витебска, но и из Минска, Могилева, Даугапилса, а по ее итогам была издана брошура: «Усталяванне савецкай улады і супраціў бальшавікам на Віцебшчыне», которая ныне стала раритетом.

Через десять лет активисты Городка с единомышленниками из Витебска установили памятный крест у д. Фролово Городокского района, где происходили события антибольшевистского сопротивления. Но крест быстро ликвидировали. Потом через два года активистами был установлен крест у храма в д. Ремни. Этот крест постигла лучшая участь: власти сняли с него только памятную табличку про сопротивление большевикам и переместили ближе к дороге.

Память о антибольшевистском сопротивлении живет и по настоящее время и придут времена, когда она будет увековечена в мемориальных знаках. Пока же сегодня в Витебске в общественном центре прохидит встреча граждан с историком Ниной Стужинской, которая является ведущим знатоком по антибольшевистскому сопротивлению не только на Витебщине, но и в Беларуси.

Мы же предлагаем вашему вниманию часть доклада Владимира Слабина в переводе на русский язык, прозвучавшего на той далекой конференции:

«Восстание началось 9 ноября 1918 года в Усвятской да Касплянской волостях Велижского уезда . Последней каплей к выступлению стала военная мобилизация граждан 1893 — 1898 годов рождения. Был выставлен лозунг „Долой Советы!" , Повстанцы требовали также восстановления монархии. Среди участников восстания были офицеры Белой гвардии, помещики, духовенство, но в основном, это были крестьяне. Оружие и боеприпасы были взяты из того, что осталось при расформировании воинских частей 17-го корпуса. Имелась связь с Псковской и Смоленской Белой гвардией. Есть основание полагать, что восстание субсидировалось денежными средствами, о чем свидетельствует восторженный генеральский приказ. Вскоре повстанцы разогнали Совет в самом Велиже. Позже, в декабре на заседании комитета партии Велижский организации сочувствующих Р.К.П.(б) появится постановление: "...За недостойное поведение и проявленную во время наступления белогвардейских банд на гор.Велиж исключить тов. Свойского, Лозовского, Румянова, Ильина и Александрова. тов. Иоффе и всем женщинам — членам партии за исключением тов. Брин Д. и Годес Д., вынести осуждение."

11 ноября восстание охватила весь Велижский уезд …

6. Восстание распространилось на волости смежных уездов. В Городокском уезде оно началось в ночь на 13 ноября в Дубокрайской, Зайковской, Веречской волостях, откуда перешло на волости: Старинковскую, Тиостинскую, Стайковскую, Горьковскую и Вышедскую. Из донесения военного руководителя Демиденко и военного комиссара Бескатавского волостного комиссариата Никифорова предсе-дателю Вышедского Чрезвычайного штаба Сапёрову: "... 15 ноября ... появились в Старинковском исполкоме около 40 человек, которые называли себя бело-гвардейцами и чехословаками, был арестован председатель исполкома, отобрано оружие у тех, кто ее имел при исполкоме. Забрали в военном комиссариате все книги и дела, после чего приступили к созыву собрания ..." В захваченных волостях повстанцы избирали новые органы власти.

Начались вооруженные выступления в Ново-Вознесенской, Алексеевской, Зябкинской волостях Невельского уезда. Смоленская газета "Западная Коммуны" сообщала, что с 11 по 17 ноября почти вся Витебская губерния была охвачена контрреволюционным восстанием, которое взорвалось в Велижском уезде и перекинулось в другие места...

7. «Красными» был организован Чрезвычайный Военно-Революционный штаб, который срочно принял меры к подавлению восстания. В Городке и уезде было объявлено военное положение. Объявление от 16 ноября: "Чрезвычайным Военным штабом объявляется Вышедская волость на военном положении. Все граждане Вышедской волости немедленно должны сдать оружие разного рода Военному штабу, который находится при Вышедской волости . Высшая мера наказания за неподчинение постановлению штаба — расстрел.

(працяг на стар. 2)

ЗНАЧНА БОЛЬШ НАВІНАЎ ПРА ГАРАДОК НА HARADOK.INFO

ЛЯСНАЯ ГАСПАДАРКА

ФОТАПАСТКІ НА АБАРОНЕ ПРЫРОДЫ

Гэтай восенню ў аб'ектыў фотапастак Гарадоцкага лягсаса трапілі два парушальніка, якія незаконна дабывалі пясок і з парушэннем нарыхтоўвалі дровы.

Па інфармацыі газеты «Гарадоцкі веснік» фотапасткі, якія выкарыстоўвае Гарадоцкі лягсас, прыносяць карысць у выяўленні парушальнікаў адміністрацыйнага заканадаўства.

Так за апошні час, было зафіксавана два адміністрацыйных правапарушэння на тэрыторыі лясной гаспадаркі.

На пачатку верасня леснікі Гарадоцкага лясніцтва заўважылі, што нехта незаконна дабывае пясок у раёне грамадскіх могілак і ўтварыў там кар'ер. Супрацоўнікі лягсаса побач каля створанага кар'ера ўсталявалі замаскіраваную фотапастку. А праз некалькі дзён прыйшло паведамленне, дзе было бачна, як невядомы грузяць пясок у матаблок. Па гэтых кадрах супрацоўнікі Гарадоцкага РАУС выявілі правапарушальніка — жыхара Гарадка. У адносінах да правапарушальніка складзены пратакол па арт. 10.1 КаАП Рэспублікі Беларусь — парушэння права дзяржаўнай уласнасці на недра. А гарадоцкі суд вызначыць яму меру пакарання штрафам у межах ад 5 да 30 базавых велічынь.

Напрыканцы кастрычніка фотапастка, якая ўстаноўлена у лесе каля в. Мішуціна, зафіксавала кадры вывазцы дроў з дзелянкі без адзнакі прадстаўніка юрыдычнай асобы, якая вядзе лясную гаспадарку. Гэта жыхар в. Халамер'е нарыхтаваў дровы па дробнаму водпуску, а дакументы на вывазку не адзначыў у лясніцтве. На парушальніка заканадаўства складзены пратакол па арт. 15.21 за парушэнне правілаў лесакарыстання і яго чакае штраф ў памеры да 30 базавых велічынь.

Л. Антонаў

ЛЯСНАЯ ГАСПАДАРКА

ДРУГОЕ МЕСЦА Ў ВОБЛАСЦІ ПА НАДОЯХ

Гарадоцкі раён упершыню ў гісторыі выйшаў на другое месца на Віцебшчыне па сярэдніх надоях малака ад каровы.

Нацыянальны статыстычны камітэт апублікаваў даныя аб развіцці сельскай гаспадркі ў раёнах Беларусі за тры квартала гэтага года. Гарадоцкі раён, мусіць дасягнуўшы дна ў скарачэнні сельгаспрадпрыемстваў, дэманструе прагрэс у развіцці малочнай вытворчасці.

У мінулым годзе дэ-факта спынілі сваю дзейнасць на Гарадоччыне такія прадпрыемствы, як Сцяпаўнавічы, Гарадоцкі льназавод, імя Дзімітрава. Частка малочных ферм гэтых прадпрыемстваў была перададзена Гарадоцкай птушкафабрыцы, свінакомплексу «Паўночны», КУСГП імя Свердлава.

На застаўшыхся вытворчых плошчах і новым малочнатаварным комплексу канцэрна «Дзецкасельскі» у в. Селішча за 9 месяцаў гэтага года атрымалі малака 24 289 тон, што на 2 533 тоны больш, чым у мінулым годзе. Дасягнуць гэтага выйшла за кошт павелічэння вытворчасці малака ад кожнай каровы грамадскага статку. Па даных Нацстаткамітэта сярэдні надой ад каровы па Гарадоцкаму раёну за 9 месяцаў дасягнуў 4 113 кг. Гэта значна вышэй мінулагодніх 3794 кг па выніках трох кварталаў.

Сярод раёнаў Віцебскай вобласці вышэйшыя надоі толькі ў Віцебскім раёне і складаюць тут 4226 кг, а годам раней ужо было 4003 кг. Між тым у Верхнядзвінскім раёне, дзе ў гэтым годзе былі абласныя «Дажынкі» сярэднія надоі скараціліся з 4096 кг да 3704 кг за дзевяць месяцаў гэтага году.

Таксама ў мінусе і ўся малочная галіна Віцебскай вобласці. Тут сярэднія надоі ад каровы за дзевяць месяцаў зменшыліся з 3106 кг да 2 993 кг, а вытворчасць малака зменшылася за тры квартала амаль на 28 тысяч тон.

Л. Антонаў

Аб'ява

Аператыўная інфармацыя аб падзеях Гарадоччыны, рэгіёна і больш, чым у газеце, зараз па-беларуску і па-расейску з'яўляецца на новым Інтэрнэт рэсурсе: http://haradok.info

****

Наша газета "Гасцінец" пачала размешчацца на партале http://haradok.info ў раздзеле "Газета "Гасцінец", дзе ствараецца архіў за мінулыя гады.

****

Каб атрымліваць кожны нумар газеты «Гасцінец» паведаміце рэдакцыі аб гэтым – і вы атрымаеце. Калі ўжо не жадаеце атрымліваць выданне, то патэлефануйце у рэдакцыю.

ПАМЯЦЬ

(пачатак на стар. №1)
Председатель штаба".

В Городке из числа состоятельных жителей были взяты 29 заложников; брали также денежные залоги. Здесь уместно будет процитировать рукописную квитанцию: "Получено от гр. в. Поташня Якова Дмитриевича Соловьева залог за сына Ивана как заложника контрреволюционного восстания всего три тысячи рублей (3000 руб.). 17 ноября 1918 года. Подпись: Председатель Чрезвычайного Военного штаба Саперов". Трудно сказать, кто придумал подобные залоги, но, по сути, это особенно циничная форма мародерства. Понятно, что отец ни за какие деньги не выдаст сына и деньги, таким образом, никогда не будут возвращены.

8. В мятежные волости Городокского уезда был направлен отряд красноармейцев под руководством Ивана Никитина. Боевые действия велись с разным успехом, в зависимости от того, кто являлся организатором в конкретной местности: офицеры или крестьяне. Из личного сообщения председателя Городокского ЧК: «Товарищ Кундевич! Прошу недоставлять в Городок белогвардейцев, а расстреливать на месте. Все виды пищи, мясо и другой провиант безжалостно брать у кулаков... Председатель Матюхов» .

Силы были неравны. 17 ноября восстание в Городокском уезде было подавлено. В изданной в 1988 году в Варшаве книге «Отцы БССР и их судьба» историк Яуген Калубович пишет: «На седьмой день сопротивления, после разбиения 3-тысячного повстанческого соединения в Симичовском лесу под Велижом и конного повстанческого соединения в Велиже, восстание было побеждено. По приговору выездных троек Витебского губЧК, Ревтрибунала 15-йармии и штаба ЭКО (экспедиционные — карательный отдел) на Покровском поле за Велижем несколько дней и ночей расстреливались оставшиеся повстанцы... В Городокском уезде восстание уже окончательно подавленное. В других уездах ликвидируется. В северной части Полоцкого уезда, где повстанцы захватили Россоны разоружение продолжается, отобрано около 1500 ружей».

«Красные» вели себя как упорные мародеры. В феврале 1919 года Витебский Ревтрибунал будет рассматривать дело красноармейцев Витебского караульного батальона Сковороды, Янушэнка, Новиченко, Мягиля и Баранавского, ЧК Дементьева и Иванова по их грабежництву в Велижском уезде. Однако защитник Лапиро укажет на то, чтоеголозащитныеподавляли контрреволюционные восстание, находились и жили не в мирной, спокойной обстановке, а были на переднем фронте гражданской войны. Трибунал не считать их общественно-опасными людьми и вынесет им условное наказание. На местах восстания были расстреляны граждане Горьковской волости Тимофей Новиков и Иосиф Карныш; Стайковской волости — Влас Тимофеев; Тиостенской волости Семен Лисицын, братья Сергей и Антон Балабановы, Александр Каганов, Михаил Суравнёв; Вышедской волости — Александр Лопатенко, Артем Кнуров, Константин Данилов, Федор Гавриленко — бывший судья участка Городокского уезда; граждане Усвятской волости Велижского уезда Михаил Синцов и Антон Бальшухин."

Полностью доклад В. Слабина вы можете прочитать на нашем сайте: http://haradok.info

Леонид Горовой

НАВІНЫ "ЕЎРАОПТА"

ОБВЕС ИЛИ УСУШКА?

23 ноября покупательница в магазине «Евроопт» по ул. Толкачева засомневалась в весе колбасы и выяснила, что колбаса «усохла» на 137 (!) грамм — 25,4%.

В социальной сети «Одноклассники» жительница Городка Людмила П. вчера рассказала о ситуации с «усушкой» колбасы с 7 по 23 ноября в «Евроопте» по ул. Толкачева: «Сегодня посетила Евроопт в Городке, на Толкачева. Захотелось колбаски глубокской , сняла с витрины, вес 540 г., цена 9.20 руб, за 1 кг — 17.15 руб., усомнилась в весе, проверила на электр. весах по штрих-коду, они не работали, все-таки взвесила на других весах-батон колбасы оказался 403 г., соответственно и цена должна измениться. Обратилась к заведующей Рубцовой О.С. Она молча забрала колбаску, ушла и вернулась с другой этикеткой — вес 403 г., цена 6.91 руб. На вопрос, как это понимать — она без конца повторяла — это УСУШКА! (изг. 7 ноября) и возмущалась, что я этого не понимаю...что она всю жизнь в торговле...а я всего лишь преподаватель (из ее уст это звучало оскорбительно) Рубцова О.С. и не подумала извиниться за откровенный обвес...или ...усушку! А вы, как считаете, дорогие покупатели, может ли у-с-о-х-н-у-т-ь колбаса на 140 г. за 2 недели (на ощупь она была мягкая).

И я ее купила ...по новой цене... и с новым весом! Уважаемые покупатели! Будьте бдительны! Не ленитесь проверять цены и задавать вопросы! Я написала эту заметку, чтобы призвать всех уважать себя, не превращаться в стадо, мыслящее стадно, то есть ПРИМИТИВНО!»

Злободневность темы не оставила равнодушными друзей Людмилы и реакция на публикацию от читателей последовала. Приводим отдельные высказывания:

«Я на 100% согласна, качество продуктов ужасное, хоть и говорят их представители обратное. Я тоже в своём районе очень много раз сталкивалась и с качеством продуктов и в обвесе. За то каждая неделя квартира в Минске и машины разыгрываются. И почти перестала в их сеть ходить в магазины. Просто противно на это смотреть.»;

«Да, нас за людей не считают... В евроопт мы перестали ходить, редкий случай заедем за кормом для кота, крупы или макароны купить, консервы или тушенки. В Доброноме была в день открытия, все тоже, как и в евроопте. На кассе на вопрос об карте дисконт мне кассир сказала, они закончились. Но рядом на кассе их выдавали! На мои вопросы по этому поводу мой кассир тупо молчала. Я попросила жалобную книгу, в ответ тишина. Больше я в Доброноме не была. Коллеги покупали пиццу — ужасная, лучше сходить в экспрессию. Мясная продукция вся, так же как и в евроопте, желает быть лучше. Знакомые работают в этих магазинах, сказали, лучше ничего не брать!!!...»

«Я так шпик купила вес на этикетке напечатана одна цена когда положила на весы другая цена походу шпик тоже имеет свойство усыхать...»

Сама Людмила П. сегодня добавила в комментарии на своей странице: «Благодарю всех, кто отреагировал на мою заметку, видно по реакции, что это животрепещущий вопрос. Хочу добавить — 1. Никто не акцентировал внимание на то, что не работали контрольные весы.!!! 2. Я потребовала Книгу жалоб (не дать ее они не имеют права — лишаются премиальных). В ней изложила суть с указанием своих координат, по логике вышестоящие органы Евроопта с ней (Книгой жалоб) «общаются», и мне должны сообщить результаты этого «общения» А меры принимаются-яэтознаюсослов одной моей приятельницы, которая недавно была лишена премии (120 руб) за то,что разговаривала по моб., отпуская товар. ВЫВОД — не проходить мимо вопиющих фактов - обвес, вонючее мясо, хлеб с мышиными лапами.... если с нами так обращаются, значит мы этого заслуживаем, потому что проглатываем эти «пилюли» или «сопли жуем» Давайте уважать себя, жить с чувством собственного достоинства по той простой причине, что я — ЧЕЛОВЕК, а не быдло."

Эта информация с этого адреса: https://ok.ru через репост имеется и в группе нашего сайта на ОК.

А теперь доступна и самим читателям сайта. С вами такое тоже бывало?... И помните: Покупая — Проверяй!

Леонид Горовой

НУ І НУ!

ТАРАН ГАНКА ПРАКУРАТУРЫ

У ноч на панядзелак у Гарадку аўтамабіль пратараніў ганак Гарадоцкай пракуратуры. 12 лістапада ноччу ў Гарадку легкавы аўтамабіль пратараніў два слупы, блакітную ялінку і спыніўся ля ганку Гарадоцкай пракуратуры.

Месца каля Гарадоцкага суда па вул. К. Маркса прыцягвае нядбайных кіроўцаў, як мёд. З часу рэканструкцыі цэнтральнай дарогі ў райцэнтры некалькі разоў агароджа каля райсуда таранілася пераважна нецвярозымі кіроўцамі. Будучы ў абдымках Бахуса, кіроўцы не спраўляліся з кіраваннем на закругленні цэнтральнай шашы і таранілі агароджу, даязджаючы да будынка суда. Дарэчы і зараз агароджа каля суда не аднаўлена.

У панядзелак раніцай жыхары Гарадка каля пракуратуры бачылі ўжо астанкі начнога здарэння, бо аўтамабіль, які тараніў, быў эвакуяваны. Сённяшняй раніцай нядбайны кіроўца ўстанавіў «рэкорд» тарану па вул. К. Маркса. Не справіўшыся з кіраваннем аўтамабіліст пратараніў два асвятляльных слупы, знёс блакітную ялінку і толькі ганак будынка пракуратуры спыніў ліхача.

Пакуль праваахоўныя органы раёна і вобласці не распавялі пра здарэнне каля Гарадоцкай пракуратуры і яго наступствы для ўдзельнікаў. Па нашай інфармацыі ў аварыі пацярпела машына «Аўдзі».

Л. Антонаў

Ад рэдакцыі. *Па нашай інфармацыі таран ганка пракуратуры ажыццявіў работнік аднаго з прадпрыемстваў Гарадка, які потым двое сутак хаваўся, каб не адчуваліся алкагольныя пары. Правапарушальніка чакае адміністрацыйны працэс.*

ПАЖАР

ГАРЭЛА АЎТАМАШЫНА

Паводле інфармацыі прэс-службы Віцебскага абласнога ўпраўлення МНС ў суботу ў Гарадоцкі аддзел надзвычайных сітуацый паступіла інфармацыя аб загаранні аўтамашыны ў аграгарадку Пальмінка.

17 лістапада ў 17-53 ў Гарадоцкі аддзел надзвычайных сітуацый паступіла паведамленне аб загаранні аўтамабіля ў аграгарадку Пальмінка Гарадоцкага раёна. У выніку пажару ў легкавым аўтамабілі, які належыць 18-ці гадовай грамадзянцы, пашкоджаны маторныадсекісалон.Прычына пажару высвятляецца.

Усяго ў Віцебскай вобласці за мінулыя суткі адбылося 5 пажараў, на якіх пашкоджаны 4 будынкі, адна адзінка тэхнікі, выратаваны адзін чалавек. Работнікамі МНС папярэджана знішчэнне 3 будынкаў.

Т. Гаражанка

«ЭХ, ПРАКАЧУСЬ!»

ТРЫ БЕЗВЫНІКОВЫЯ СПРОБЫ ПРАКАЦІЦЦА

У Гарадку малады чалавек тройчы безвынікова спрабаваў выганяць трактар, аж да крымінальнай справы.

За апошні месяц малады гарадкачанін тройчы спрабаваў выгнаць чужыя трактары з месца іх захоўвання, але ўвесь час — безвынікова. А зараз на яго заведзена крымінальная справа з пакараннем да пяці гадоў.

«Гарадоцкі веснік» на падставе матэрыялаў Гарадоцкага РАУС паведаміў, што 28-гадовы беспрацоўны з пачатку кастрычніка тройчы імкнуўся пракаціцца на чужых трактарах, але...

Спачатку малады чалавек накіраваўся ў сялянска-фермерскую гаспадарку Гарадоцкага раёна і, залезшы ў трактар «Беларус», не здолеў пакінутым ключом завесці трактар. Ацаніўшы, што яму папаўся кепскі трактар аматар выганяння трактара праз выбітае задняе шкло пралез у другі трактар, дзе таксама быў пакінуты ключ, і зноў спарабаваў безвынікова завесці рухавік другога трактара.

Дзве безвыніковыя спробы не спынілі імпэт транспартнага хулігана пракаціцца з вецяркам па раёну. Трэццім разам на тэрыторыі дрэваапрацоўчага цэху ў Гарадку ён паспрабаваў завесці трактар гарадкачаніна. Але зноў спрба была безвыніковаў — рухавік апынуўся няспраўным.

Гарадоцкай міліцыяй па заявах уласнікаў транспартных сродкаў асоба аматара вандровак на трактарах была выяўлена. Зараз у адносінах да 28-гадовага гарадкачаніна заведзена крымінальная справа па частцы 1 арт. 214 Крымінальнага кодэксу Рэспублікі Беларусь. Іныгледзячы на тое, што малады чалавек не праехаў ні на водным трактары і метра, яго завалоданне чужой маёмасцю мае ўсе прыкметы крымінальна йсправы па арт. 214 КК РБ. І адраведна яму пагражае абмежаванне волі на тэрмін да пяці гадоў або пазбаўленне волі на гэты ж тэрмін. І гэта пры тым, што ніякага «эх, пракаціцца» — не атрымалася.

Т. Гаражанка

ХАЛЯВА

«АЛЕКСАНДР ГРИГОРЬЕВИЧ УСПЕШНО ОХАЛЯВИЛ ВСЕХ БЕЛОРУСОВ»

Президент и народ явно нашли друг друга, считает известный экономист Леонид Заико.

Руководитель Научно-исследовательского центра Мизеса Ярослав Романчук и руководитель аналитического центра «Стратегия» Леонид Заико обсудили в Белгазете, готовы ли белорусы к рынку и свободе, если судить по результатам опроса Исследовательского центра ИПМ.

Заико: — Движуха, определенно, есть. Белорусский электорат развивается. Вот только вопрос, в какую сторону?

Романчук: — У белорусов какая-то аксиологическая шизофрения. Судите сами: на вопрос «Что государство должно делать для людей?» 99,6% посчитали, что «давать возможность зарабатывать», и в то же время 95,4% выбрали вариант «обеспечивать льготы и пособия».

Заико: — Это называется «раздвоение сознания». С одной стороны, они вроде бы и не против рынка, с другой — и от льгот отказываться не хочется.

Романчук: — То есть белорусы готовы идти в рынок, но только при условии, что на входе в него будет стоять дядечка, олицетворяющий государство, и раздавать льготы: кому копеечку даст, кому рубль отстегнет? А понимают ли белорусы, что «давать возможность зарабатывать» подразумевает в том числе создание конкуренции, низкие налоги, прекращение государством практики конфискации имущества предпринима-телей и других форм поражения их в правах?

Заико: — Эко вы, батенька, запустили... Прямо как Джон Мейнард Кейнс при соблазнении балерины дягилевской антрепризы Лидии Лопуховой. Не надо, батенька, так, не надо. Вы слишком многого хотите от нашего электората.

Романчук: — Белорусам пора бы уже избавиться от представления, что государство — это нянька, воспитатель, учитель, врач, вПопуДутель. Но не получается. Как показывают результаты опроса, по мнению белорусов, государство должно: обеспечивать пенсию (98,9%), выплачивать высокую стипендию (87,8%), обеспечивать бесплатное среднее (96,7%) и высшее образование (88,7%), обеспечивать качественное медобслуживание (98,4%), помогать при покупке жилья, давая льготные кредиты (94%), гарантировать трудоустройство (95,3%). То есть почти все должно делать государство.

Заико: — А что вы хотели? Чтобы белорусы вдруг стали самоответственными? Если страна живет в условиях мягко стеленной соломки, откуда это может появиться? Беларусь поставляет 22 млн. т нефти в год, а ей достаточно 7 млн. т. Александр Григорьевич сам успешно, я бы даже сказал гениально, взял и охалявил всех белорусов. Сделал большую общенациональную халяву. А потом сам и говорит: народ к рынку не готов.

Романчук: — Отсюда, наверное, у белорусов просто какое-то обожествление и идеализация института «государство». Так, 42,6% респондентов ответили, что государство дает им возможность зарабатывать; 62,9% считают, что оно обеспечивает льготы и пособия; 41,3% — помогает при покупке жилья и дает льготные кредиты. Президент и народ явно нашли друг друга.

Заико: — Белорусы никогда не жили в условиях рынка. Они жили в патерналистской, несвободной, неконку-рентной системе. Конку-ренция для белоруса — страшный ужас. Ни чиновник из министерства, ни руководитель региональной администрации не хочет конкуренции. К чему она им? Их попы прочно прилипли к стульям. Им и так хорошо. «Раз ни Петрович, ни Семенович, ни Федорович не хотят себе конкурентов, то на хрен мне эта конкуренция?» — думает простой белорус. Так что, государство, давай-ка мне льготы, помогай квартиру строить.

Романчук: — Это вера в доброго царя, сильную руку или справедливость государства?

Заико: — Это не вера. Это полное разложение общества, или, как в математике, разложение многочлена: члены общества предпочитают смотреть в окошко и ничего не делать, вместо того, чтобы создавать свое дело.

Романчук: — Белорусы не были подвержены такой уж сильной глобализации, в отличие от других стран. Они сидели в своем болотце да без конца клепали разрушенные хозяйственные связи, пытаясь их восстановить. Доклепались до того, что на фундаментальный вопрос о том, кто должен регулировать цены, 52% белорусов выбрали вариант «большинство цен должны устанавливаться и контролироваться государством». Только 32,2% ответили, что «большинство цен должны устанавливаться на основе спроса и предложения без государственного вмешательства». Действительно, народ имеет то правительство, которое заслуживает…

"Салідарнасць"

ПРАЎДА ЖЫЦЦЯ

ДАЛОЎ КАЛАНІЯЛЬНЫЯ ПЕРАЖЫТКІ!

Раз-пораз у нацыянальна свядомым сегменце фэйсбука ўспыхвае справакаванае чарговай нагодай абурэнне: як гэтыя расійцы смеюць называць нашу дзяржаву «Белоруссией»! Я такіх жарсцяў не падзяляю. Ну называюць і называюць. Гэта ж іх мова, іх правілы, іх медыі. Немцы не патрабуюць, каб мы называлі іх краіну «Дойчланд», а літоўцы, здаецца, не фантануюць абурэннем з нагоды «Вільні» ў нашых тэкстах.

Для мяне дык нашмат горай іншае. Калі ў нашых медыях — часцей міжволі, па інерцыі, чым свядома, — культывуюцца тэрміны, вобразы, уздымаюцца на шчыт персаналіі, даты і традыцыі, што дэ-факта звязаны з рэшткамі каланіяльнага менталітэту.Мысамісябемалюем асколкам імперы, па інерцыі прывязваем канатацыямі да ўсходняй суседкі.

Давайце называць Беларусь краінай!

Пачнем з элементарнага — прагнозу надвор'я, які ахвотна і рэгулярна змяшчаецца на ўсіх рэсурсах, бо гэта людзі чытаюць.

Дык вось, лексічны шаблон, на якім грунтуюцца паведамленні сіноптыкаў, не змяніўся з часоў майго дзяцінства (а я яшчэ Хрушчова на вокладцы свежага «Огонька» памятаю). «Па рэспубліцы месцамі дажджы». Па рэспубліцы!

Магчыма, для заходняга вуха ў слове «рэспубліка» няма ніякіх спецыфічных канатацый. Ну, проста форма дзяржаўнага кіравання, пры якой найвышэйшыя органы абіраюцца на пэўны тэрмін.

У мяне ж (і, як пераканаўся, не ў мяне аднаго) — устойлівая канатацыя з адміністрацыйна-тэрытарыяльнай будовай Савецкага Саюза. Тады толькі сам СССР яго насельнікі маглі называць краінай ці дзяржавай. Далей — як ніжэйшыя звёны іерархіі, адміністрацыйныя адзінкі — ішлі рэспублікі, вобласці, раёны, сельсаветы. БССР дзяржавай ці краінай ніхто не называў, гэта было табу. Ды і напраўду ніякага рэальнага суверэнітэту тагачасная рэспубліка не мела, была цалкам падпарадкавана Маскве.

Дарэчы, для мяне паказальна, што Беларусь упарта называюць менавіта рэспублікай у расійскіх медыях. Тым самым нібыта ставячы на адну роўніцу з якой Башкірыяй ці Саха (Якуцыяй). Пярэсціць гэтай самай «рэспублікай» і «Sputnik Беларусь». Напрыклад, паведамляецца, што «в рейтинге эффективности национальных систем здравоохранения республика обошла США и Россию...», што для ўдзелу ў Мюнхенскай канферэнцыі «в республику уже прилетел президент Армении» і да т. п.

Ну, у Sputnik'а, магчыма, гэта свядомая лінія. Але нашто нашы, айчынныя рэсурсы міжволі падгульваюць у гэтым сэнсе маскоўскім ды прамаскоўскім? Нашто доўжыць у такіх кантэкстах існаванне лексічнага стэрэатыпу, які фактычна ёсць асколкам імперскіх часоў?

Ад Кулібіна да Петрасяна. Сіндром правінцыі

А цяпер прабяжымся поглядам па загалоўках ды тэкстах свецкай хронікі. Розныя персаналіі расійскага маскульту — ад Галкіна з Пугачовай да Петрасяна са Шнуром — нярэдка фігуруюць без аніякіх маркераў, што гэта замежныя артысты. Нібыта Беларусь — культурная правінцыя Расіі, частка таго самага «русского мира».

Як па мне, дык у прынцыпе не варта было б надаваць столькі ўвагі перапрасанню бруднай бялізны расійскай багемы. Ужо лепей давайце пра сваю. І не столькі пра скандалы, колькі пра творчыя навінкі.

Ці вось загалоўкі з маёй калекцыі: Беларускі Кулібін пабудаваў уласны ветраны рухавік;

Бабруйскі Кулібін распавёў, як сабраў электрычны ровар. І нават (тут давядзецца даць без перакладу): Белорусские «кулибины»: когда руки не для скуки

Гэтаксама можна сустрэць і «беларускага Мічурына», і іншыя параўнанні нейкіх нашых людзей, што дасягнулі поспехаў у той ці іншай галіне, з расійскімі нібыта прататыпамі. Чаму менавіта расійскімі?

Зазначу, што частка фігур з той расійскай абоймы — зусім не першапраходцы, ім штучна, не грэбуючы фальсіфікацыямі, стварылі такую рэпутацыю падчас сталінскай барацьбы з «нізкапаклонствам перад Захадам». Бо звышмэтай было давесці, што ўсё больш-менш важнае ў гісторыі чалавецтва — у тым ліку і паветраны шар, і самалёт, і ровар — прыдумалі ды стварылі менавіта рускія.

У нас жа — рэальнае нізкапаклонства перад усходняй суседкай.

…Шэраг СМІ ў нас працягвае ўпарта накідаць Таццянін дзень як Дзень студэнта. Хоць гісторыя гэтай даты такая: 25 студзеня 1755 года, у дзень святой пакутніцы Таццяны Рымскай, імператрыца Елізавета Пятроўна падпісала ўказ пра заснаванне Маскоўскага ўніверсітэта.

«Калі людзі не ведаюць гісторыі, то тады яны трапляюць у смешныя сітуацыі. Калі стваралі Маскоўскі ўніверсітэт, Беларусь не ўваходзіла ў Расійскую імперыю. Таму ніякага дачынення Таццянін дзень да Беларусі не мае ні з якога боку», — патлумачыў у свой час на «Радыё Свабода» Алег Трусаў.

Дык ці не лепей рабіць прамоцыю Міжнароднаму дню студэнтаў 17 лістапада? Трусаў, між іншым, прапанаваў дату 30 кастрычніка — дзень стварэння Віленскага ўнівэрсітэта. Але ж і тая прапанова не ўсім спадабалася, хаця б таму, што Вільня сёння — гэта літоўскі Вільнюс.

Карацей, давайце дыскутаваць. Але дакопвацца менавіта да родных дат. І не гнаць лухту пра тое, што ставіць навагоднія ёлкі нас прывучыў Пётр І, як гэта падаюць у многіх медыях пад Новы год. Пётр кіраваў яшчэ раней за Елізавету…

Развенчваць савецкі наратыў

Калі як след разбірацца з датамі, то становіцца відавочна, што многія нават афіцыйна зацверджаныя святы ў сённяшняй Беларусі — ад Дня абаронцаў Айчыны да Дня Кастрычніцкай рэвалюцыі — прывязаны да падзей расійскай гісторыі. 7 лістапада 1917 года бальшавікі здзейснілі пераварот у Петраградзе, тагачаснай сталіцы Расіі. 23 лютага 1918 года чырвоныя атрады ўцякалі ад немцаў пад Псковам ды Нарвай (тут двайны абсурд: святкуем чужую паразу). Скажыце: якое гэта мае дачыненне да суверэннай Беларусі?

Высокае тутэйшае начальства трымаецца за гэты фальшывы савецкі наратыў зоўшага праз інерцыю ды брак свежага мыслення. Зразумела, што дзяржаўная прэса хоцькі-няхоцькі падтрымлівае той нафталін. Але недзяржаўныя беларускія медыі мусяць спакойна тлумачыць шырокай публіцы, што гэта прывязка нашага календара да савецка-імперскай міфалогіі — штучная, хібная. Прыдзе час — і беларускі календар зменіцца на карысць сапраўды нацыянальных дат.

А пакуль — хаця б далоў «рэспубліку»! Там, дзе мусіць гучаць: краіна.

Аляксандр Класкоўскі
https://baj.by

ДАКАЦІЛІСЯ!..

АЭС ЯК ГРАНДЫЁЗНАЯ АФЭРА

Нарада, якую 16 лістапада правёў Аляксандар Лукашэнка, чакалася даўно. На бюракратычнай мове яна атрымала назву «па пытаньні ўдасканаленьня сыстэмы кіраваньня беларускай энэргетыкай». Хоць асноўную праблему ўлады спрабуюць схаваць, аднак кіраўнік Беларусі ў сваім выступе на нарадзе яе абазначыў. Высьвятляецца, што галоўнае пытаньне рэфармаваньня энэргетычнага сэктару палягае ў тым, што рабіць з АЭС.

Яшчэ выступаючы 24 красавіка ў Нацыянальным сходзе з пасланьнем, Лукашэнка зрабіў амаль сэнсацыйную заяву: «Мне да гэтага часу ніхто ўцямна не далажыўся, як АЭС будзе ўбудаваная ў сыстэму энэргетыкі краіны». У іншай краіне гэта выклікала б шок. Рабіць праект на 11 мільярдаў даляраў і ня ведаць, як ён будзе ўбудаваны ў эканоміку, — гэта больш, чым простая расхлябанасьць. Гэта нанясеньне шкоды краіне ў асабліва буйных памерах.

Як можна зразумець, ва ўрадзе ніякага пляну інтэграцыі АЭС у эканоміку дасюль няма. Такая задача яшчэ толькі ставіцца. Хоць паводле ранейшага графіку атамная станцыя павінна была ўступіць у строй ужо ў 2018 г. Толькі з прычыны замены аднаго рэактара тэрмін пасунулі і будуць запускаць АЭС ужо наступным годам.

Сёньня ў Беларусі электраэнэргію даюць цеплавыя электрастанцыі, якія працуюць на расейскім газе. Ёсьць нават невялікія лішкі, якія экспартуюцца ў Літву.

З поўным запускам АЭС колькасьць электраэнэргіі павялічыцца прыкладна ў паўтара раза. І паўстае пытаньне, куды яе падзець. Калі прымалі рашэньне будаваць станцыю, то разьлічвалі, што электрычнасьць будзе экспартавацца і на гэтым можна будзе зарабляць валюту.

Але цяпер выходзіць, што экспартаваць няма куды. Польшча, Літва і Латвія інтэгруюцца ў энэргасыстэму Эўразьвязу. Там іншы спосаб рэгуляваньня частот. Таму пастаўляць туды электраэнэргію будзе складана з тэхнічных і камэрцыйных прычын. Акрамя таго, літоўцы моцна пратэстуюць супраць будаўніцтва Астравецкай АЭС і адмаўляюцца ад беларускай электраэнэргіі з палітычных матываў.

Беларускія чыноўнікі казалі, што ёсьць рынак ЭАЭС, куды можна будзе прадаваць лішкі электрычнасьці. Гаворка можа ісьці толькі пра Расею, бо іншыя краіны эканамічнага саюзу далёка, а перадаваць электраэнэргію на доўгія адлегласьці нявыгадна, бо сабекошт выйдзе завялікі. Але і ў Расеі досыць сваёй электрычнасьці, патрэбы імпартаваць яе няма.

Лукашэнка, выступаючы на нарадзе, зьвярнуў увагу ўраду на вельмі нізкі ўзровень спажываньня электрычнай энэргіі ў Беларусі ў параўнаньні з разьвітымі краінамі. Гэта сапраўды так. І перад урадам ставіцца задача перабудаваць прамысловыя прадпрыемствы, інфраструктуру, жыльлё пад большае спажываньне электрычнасьці. Напрыклад, замяніць газавыя катлы на электрычныя, дамы ацяпляць за кошт электрычнасьці — замест цяперашніх цеплатрас і цепласетак. І наладзіць масавую вытворчасьць электрамабіляў.

Усё гэта вельмі прыгожа, але ўзьнікае адно маленькае пытаньне: колькі такі праект будзе каштаваць? Гаворка ідзе пра мадэрнізацыю ня толькі прамысловасьці, але і інфраструктуры, камунальнай гаспадаркі. Усе праекты мадэрнізацыі асобных галінаў, напрыклад дрэваапрацоўкі, скончыліся правалам і скандаламі. А тут жа маштаб зусім іншы. Кошт гэтай грандыёзнай перабудовы ніхто не лічыў. Думаю, на ўсё гэта спатрэбіцца ня менш, чым на будоўлю самой АЭС (11 млрд даляраў).

Варта нагадаць, што станцыя будуецца амаль цалкам за расейскія сродкі. І паводле дамовы з Расеяй, як толькі запускаецца АЭС, Беларусь адразу пачынае вяртаць РФ крэдыт. Ужо сёньня Беларусь ня ў стане аплачваць свае даўгі і пастаянна просіць у Масквы іх рэфінансаваць. Калі ж давядзецца вяртаць крэдыты на АЭС, то доля бюджэту, якая выдзяляецца на гэтыя мэты, узрасьце. Невыпадкова Лукашэнка пасьля перамоваў у Сочы з Пуціным апавядаў, што прасіў расейскага прэзыдэнта падоўжыць тэрмін вяртаньня крэдыту і зьменшыць працэнтную стаўку. Пакуль адказу з Масквы няма.

Такім чынам, чым бліжэй да заканчэньня будоўлі АЭС, тым яснейшым робіцца, што гэты праект — грандыёзная афэра, за якую давядзецца расплачвацца некалькі пакаленьням беларусаў.

Валер Карбалевіч

#ЗАГОНБРСМ

ЧЫТАЧЫ РАСКАЗАЛІ, ЯК ЗАГАНЯЮЦЬ У БРСМ

У рэдакцыю Свабоды трапіла відэа, зьнятае ў адной зь менскіх гімназіяў, дзе навучэнцаў пагрозамі прымушаюць уступіць у БРСМ. На момант публікацыі відэа паглядзелі больш за 242 тысячы разоў. Ніжэй — рэакцыі карыстальнікаў сацсетак публікацыі Свабоды.

Юлія, настаўніца ангельскай мовы: «Працую ў школе шмат гадоў, і вы ня ўяўляеце, што мне прыйшлося выслухаць, калі ня ўсе дзеці ў клясе ўступілі ў БРСМ. Я іх добра разумею, там веруючыя каталіцкія сем'і, там строга без камсамолу. Але ў кабінэце дырэктара я сама вось такое выслухоўвала, як на відэа, я радзіме здрадзіла, і ўсё.... Усё роўна дзецям дазволіла не ўступаць».

Кацярына: «Калі я навучалася ва ўнівэрсытэце, на першым курсе прыйшлі з дэканату і ўсіх нас прымусілі напісаць заяву на ўступленьне ў БРСМ. Усе 5 гадоў была цішыня. А калі здалі выпускныя экзамэны і трэба было забіраць дакумэнты, то нам іх не аддавалі, пакуль ня выплацім усе ўзносы за 5 гадоў. Зараз я сваёму дзіцяці таксама не дазволю ўступаць. Калі яна яшчэ ня там».

Аляксей: «Навучаўся ў Магілёўскім унівэрсытэце харчаваньня, прыйшлі прапанавалі ўступіць у БРСМ і прафсаюз. У прафсаюз уступлю, у БРСМ — не. Ніхто не настойваў. Сказалі, маўляў, добра, і ўсё».

Арцём, студэнт: «У нас у дзявятым прымушалі ўступіць, пагражаючы тым, што не аддадуць пасьведчаньне аб базавай адукацыі. Ужо чатыры гады з таго часу прайшло, за БРСМ не плачу, але куратар увесь час пужае і пагражае. Кажа, ня будзеш плаціць — заваляць на дыплёме».

Міла: «Калі была на практыцы ў школе, з 10-м класам таксама прыкладна ў такім тоне размаўлялі. Настаўніца зьвярнулася да мяне, каб я падтрымала, а я кажу „ну, я 4 курсы адвучылася і ня бачу ў БДСМе неабходнасьці". Але пасьля няёмкай паўзы настаўніца працягнула пра складанасьці пры паступленьні, атрыманьні інтэрнату і гэтак далей. На перапынку сказала вучням, што адзінае адрозьненьне ў мяне ад БРСМаўскіх — са стыпэндыі грошы не адлічваюць на БРСМаўскія патрэбы».

Яўген: «Мяне таксама прымушалі ў 2008 годзе (у 9-й клясе) уступаць у БРСМ. У квітках толькі расьпісваліся. Аргумэнты былі: не паступіш — не атрымаеш нармальных адзнак, не дадуць мэдаль (я з залатым скончыў) і іншыя жахі. Ужо ў ВНУ неяк на лекцыі пра любоў да Радзімы я ўстаў і папрасіў падняць руку тых, каго таксама прымусілі, запалохалі ўступіць [у БРСМ] — паднялі ўсе, апроч хлопцаў зь Менску. Ім тады можна было па жаданьні.

Ужо ў ВНУ спрабавалі выйсьці з БРСМ і перастаць плаціць — зноў пачалі запалохваць, нейкія вылікі рабілі са стыпэндыі, хацелі нейкі чэк прад'явіць, абыходныя, яшчэ нешта (ня памятаю). У выніку парэзаў білет і выкінуў. Мясцовых ідэйных (хто быў кіраўніком мясцовай ячэйкі камсамолу) папярэдзіў, каб мяне са сьпісаў сваіх выкрасьлілі».

Варвара Гузарэвіч: «Калі я вучылася ў 9 класе, у школе была актыўная БРСМ-агітацыя. Памятаю, падчас уроку настаўніца пачала на мяне крычаць, таму што я не хацела фатаграфавацца для білета БРСМ. Яна казала, што я падводжу школу, не паважаю настаўнікаў, што мяне не возьмуць ва ўнівэрсытэт і гэтак далей па сьпісу.

Я здалася. Зрабіла фота і напісала заяву, каб мяне ўзялі ў БРСМ. Дома ўжо дала сабе волю, ды расплакалася, з-за гэтага псыхалягічнага ціску. Бацькі мяне падтрымалі, сказалі, каб я вярнулася ў школу, ды выкінула гэтую заяву ў смецьце. Я так і зрабіла.

У 11 класе нас засталося 3 чалавекі на паралель, хто так і не стаў часткай БРСМ. Мне гэта не перашкодзіла атрымаць добры атэстат, нават трапіць на дошку гонару ды паступіць у БДУ».

Навіна цалкам на сайце: www.svaboda.org

АБСУРД МЕСЯЦА

ПОМНІК, ДАРУЙ!

Відэа, у якім мужныя і пільныя міліцыянты ловяць вандала ля помніка Гарадавому (ці з дастаткова вялікай літары напісала я гэтае слова?), тым больш відовішча, дзе белакуры вандал шчыра просіць выбачэння ў помніка, узрушыла мяне да самых глыбінь душы.

Так! Перапрасіць у помніка! Менавіта гэтага так не хапае нам у нашай стабільна няшчаснай краіне недавучаных дзяцей, недалечаных хворых, недаабароненых ад гвалту жанчын і рана паміраючых мужчын. Ідэя вялікага, агульнанацыянальнага фэстывалю перапрашэньня ў помнікаў сама сабой узнікла і запалала паходняй у маёй настаўніцкай галаве.

У першую чаргу я б хацела запрапанаваць нашым мужным і пільнымабаронцампомнікаўпасадзіць у сваю машыну Леаніда Зайдэса — і няхай ён публічна і шчыра выбачыцца перад помнікам усім расстраляным у Курапатах. Ад самага лета да яго ганебнага рэстарану едуць-ядуць розныя асобы, якім ніяк ня едзецца і ня есца ў іншых, прыдатных для ежы, месцах — выбачацца можна да самага раньня.

Потым давайце зьбярэм некалькі аўтобусаў тых, хто адмаўляецца адкрываць беларускія групы ў садках, беларускія клясы ў школах, усіх, хто адчайна кладзецца на шляху выкладаньня беларускай гісторыі па-беларуску ў беларускіх школах — і завязем іх выбачыцца перад помнікам літары «Ў».

Недалёка ад гэтага помніка можна экскурсійныя аўтобусы яшчэ раз спыніць — і тым жа складам выбачыцца перад помнікам беларускай дзяржаўнасьці, якая насамрэч пачынаецца не ад 1917 году, а крыху раней, раней, помнік, мы ўсьведамілі, мы цяпер ведаем, і ўсім кажам, выбачай нам, помнік!

Велічны і трагічны, чакае ля сваіх ног складальнікаў праграм па беларускай літаратуры помнік Янку Купалу — доўга, доўга, са сьлязьмі павінны выбачацца перад ім складальнікі тых праграм, у якіх усё менш беларускай літаратуры, і ўсё больш белліту.

Міністар па падатках і зборах, а таксама правяральнікі ягонага міністэрства няхай выбачацца перад помнікам гандлярцы на Камароўцы — божухна мой, колькі цярпіць тая гандлярка ад празьмерна прагных зьбіральнікаў і правяральнікаў!

Міністэрства культуры, а таксама кіраўніцтва Спэцкамбінату да вясны ня ўправяцца выбачацца перад гранітнымі нашлёпкамі, якія ляжаць цяпер на Вайсковых могілках на месцах, дзе раней стаялі помнікі.

Ну, і фінальным мерапрыемствам я б арганізавала вялікую вандроўку ў Амэрыку, краіну капіталістаў і буржуа, няхай бы адплыў туды адякога зручнага порту вялікі лайнер, на які сабралі б мы чыноўніцтва рознага ўзроўню — і памкнулі б яны па акіянскіх хвалях да берагу Нью-Ёркскай бухты, каб горача і гучна выбачыцца перад статуяй Свабоды.

Аднаго не магу прыдумаць: перад якім помнікам запрапанаваць выбачыцца пільным і мужным міліцыянтам?

Ганна Севярынец

Заснавальнік і рэдактар: Гаравы Леанід Антонавіч

Адрас рэдакцыі: 211573, г. Гарадок, вул. Гагарына, д.30Б, кв.16. E-mail: 250318@list.ru
Тэл. 8-02139-5-08-52, маб. + 375(29)6723842 (V),
Газета выдаецца з сакавіка 1998 г.

Падпісана да друку 27.11.2018 у 16.50
Наклад: 290 асобнікаў.
Выдаецца адзін-два разы на месяц на беларускай і расійскай мовах.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы пазіцыі аўтараў.
Друкуецца на абсталяванні аднадумцаў.
Распаўсюджваецца бясплатна дабраахвотнікамі.